

kénské, od 9. st. př. n. l. řecké kulturní středisko v ělidě na Peloponésu. Od 8. st. př. n. l. dějiště starověkých → olympijských her, konaných na počest Dia (→ Zeus). Hlavní památky v posvátném okrsku (*altis*): Héřin chrám (7./6. st. př. n. l.) se sochami (Práxitelův Hermes, Paioniova Niké) a Diův chrám (470–456 př. n. l.) s metopami nad vchodem (12 činů Héraklových) a sochami štítů s výjevy závodu Pelopa s Oinomachem a boje kentaurů. Tam také stávala socha Feidiova Dia, jeden ze sedmi divů světa, která se nezachovala. Uprostřed *altis* se nachází tzv. „Pelopův hrob“, mohyla z pozdněmykénského období, kolem níž se ještě před vznikem olympijských her konaly závody vozatajů. Dále se v O. zachovaly lázně, palaistra (→ bažetka), gymnasion, olympijská běžecká dráha o délce 192,28 m (*stadion*) a řada dalších staveb, z řím. období → nymfeum. Dnes poblíž města středisko Mezinárodní olympijské akademie (IOA), která nadále rozvíjí olympijskou myšlenku. ■

Olympia, nakladatelství v Praze, zal. 1954 jako Státní tělovýchovné nakladatelství se zaměřením na sportovní, turistickou a tělovýchovnou lit., vyd. deník *Československý sport* a řadu sport. a tělovýchov. časopisů, dnes kromě lit. o tělovýchově, sportu a zdraví i vyd. beletrie (dílo J. Foglara a D. Francise) apod.

olympiáda, ve starověku čtyřleté období mezi dvěma olympijskými hrami. Od 3. st. př. n. l. tvoří o. základ chronologie řec. a později i řím. historie. Dnes nesprávně označení OH.

Olympias (2. p. -ady), dcera krále → Molossů Neoptolema I., * 375 př. n. l., † 316 př. n. l. Pydna (Makedonie); od 357 př. n. l. druhá manželka (356 př. n. l.) → Alexandra Vel.; krásná, citižádnostivá a mocichtivá žena, u makedonské aristokracie neoblíbená a nenáviděná. Po další svatbě Filipově odešla do exilu v Épeiru, z něhož se vrátila až po Filipově zavraždění (336 př. n. l.); za Alexandrovy nepřítomnosti byla ve stálých rozepřích s místodržícím → Antipatrem; za bojů → diadochů se velmi aktivně snažila prosadit svůj vliv, spolupracovala s vojevůdci, kteří prosazovali (alespoň oficiálně) zachování jednoty říše pro Alexandrova syna; svévolně zapříchnila smrt řady makedonských aristokratů. Její největší nepřítel → Kassandros ji 316 př. n. l. oblehl v Pydně, po soudu voj. shromáždění ji nechal popravit.

Olympic, č. rocková skupina; založena 1963 zpěvákem a kytaristou Petrem Jandou (* 2. 5. 1942) z členů skupin Karkulka a Big Beat Quintet (název odvozen od sálku Olympik ve Spálené ulici v Praze, kde skupiny působily); důležitou roli pro vý-

olympijské hry
přehled míst konání letních a zimních her
kurzívou označené se nekonalý

letní olympijské hry
1896 Athény
1900 Paříž
1904 St. Louis
1908 Londýn
1912 Stockholm
1916 <i>Berlín</i>
1920 Antverpy
1924 Paříž
1928 Amsterdam
1932 Los Angeles
1936 Berlín
1940 <i>Helsinky</i>
1944 <i>Londýn</i>
1948 Londýn
1952 Helsinky
1956 Melbourne
1960 Řím
1964 Tokio
1968 Mexiko City
1972 Mnichov
1976 Montreal
1980 Moskva
1984 Los Angeles
1988 Soul
1992 Barcelona
1996 Atlanta
2000 Sydney
2004 Athény
2008 Peking

zimní olympijské hry
1924 Chamonix-Mont-Blanc
1928 Svatý Mořic
1932 Lake Placid
1936 Garmisch-Partenkirchen
1940 <i>Garmisch-Partenkirchen</i>
1944 <i>Cortina d'Ampezzo</i>
1948 Svatý Mořic
1952 Oslo
1956 Cortina d'Ampezzo
1960 Squaw Valley
1964 Innsbruck
1968 Grenoble
1972 Sapporo
1976 Innsbruck
1980 Lake Placid
1984 Sarajevo
1988 Calgary
1992 Albertville
1994 Lillehammer
1998 Nagano
2002 Salt Lake City
2006 Turín

voj souboru sehrálo angažmá v div. Semafor; skupina v 60. letech prochází četnými personálními obměnami, po odchodu zpěváka Mikího Volka (1943–96) se složením ustálilo v snad nejslavnější sestavě: P. Janda (kytara, zpěv, hudba), Jan Antonín Pacák (bicí), Pavel Chrastina (baskytara), Ladislav Klein (kytara), Miroslav Berka (klávesové nástroje); mezník v dějinách č. rockové hud. tvoří první dvě LP: *Želva* (67), *Pták Rosomák* (68); v 70. letech ve značně pozměněné sestavě nastává útlum, částečně zapříčiněný normalizačními poměry na domácí hud. scéně; větší pozornost vzbudila alba *Prázdniny na Zemi* (80), *Ulice* (81);

hity: *Dej mi víc své lásky*, *Želva*, *Dynamit*, *Pltáč Rosomák*, *Krásná neznámá*, *Střevy mámy*, *Jasná zpráva*, *Osmý den*.

Olympic National Park [oulimpik nešeni pák], NP při tichomořském pobř. USA nedaleko hlavního města státu Washington Seattle, 371 225 ha; v horském masivu Olympic Mountains (až 2 428 m) zasahuje do tří ekosystémů: les subalpinského stupně, deštný les mírného pásu, skalnaté pobřeží; na návětrných svazích až 3 600 mm srážek ročně; nejvyšší části pokryty ledovcem. Mezi bohatou zvěří vyniká endemický jelen wapiti západní (*Cervus elaphus roosevelti*). Ustaven 1938, od r. 1976 → biosférická rezervace UNESCO, 1981 vyhlášen lokalitou Světového dědictví.

olympieion [-jon, řec.], chrám vystavěný k počtě Dia olympského. Nejslavnější o. v Athénách byl budován od 6. st. př. n. l. v dórském stylu, dokončen byl 163 př. n. l. v korintském řádu.

olympijská vlajka, oficiální symbol olympijského hnutí. Ve středu bílého podkladu je umístěno pět vzájemně propojených kruhů: modrý kruh je vlevo nahoře nejbližší žerdi, vedle něj kruh černý a červený, pod nimi kruh žlutý a zelený. Barvy kruhů symbolizují jednotlivé kontinenty. O. v. navrhl P. de → Coubertin a na OH poprvé zaválala v Antverpách 1920. ■

olympijské hry, OH, nejvýzn. všeřec. kulturní slavnosti, pořádané od 776 př. n. l. (tento rok je počátkem ant. řec. chronologie) až do zániku císařem Theodosiem I. 394 n. l. každý 4. rok k počtě boha Dia v Olympii. Kofeny těchto slavností sahají až do doby mykénských slavností úrody (1600–1100 př. n. l.). Do roku 724 př. n. l. byl na programu jen závod v běhu na jeden stadion (192,27 m), v následujících letech disciplíny přibývaly až na 18: běh na 2 stadiony (diaulos), na 24 stadiónů (dolichos), běh ozbrojenců (hoplités), pětiboj (→ pentáthlon), zápas (palé), všeboj (→ pankration), box (pygmé), závody ve vozech a dostihy (agón hippický). Po roce 146 př. n. l., kdy došlo k úpadku řec. polit. života, byly hry v krizi. Nový rozmach her nastal v helénistickém a zvl. řím. období, zejm. v 1.–3. st. n. l. Ve 4. st. n. l. hry postupně upadly. Ostře se proti nim jako pohanským svátkům postavilo křesťanství, které se tehdy stalo oficiální ideologií Řím. říše. Na moderním a mez. základě byly obnoveny na konci 19. st. fr. pedagogem P. de → Coubertinem. 1894 byl na I. → olympijském kongresu v Paříži založen → Mezinárodní olympijský výbor a 1896 se v Athénách uskutečnily první novodobé OH. Od této doby se OH konají každý 4. rok (kromě válečného období) v různých zemích. 1924 byly založeny i zimní o. h. (ZOH), které mají od 1994 svoji

vlastní čtyřletou periodicitu (v mezidobí OH). ■

olympijské symboly, znaky charakteristické pro olympijskou myšlenku. Hlavními o. s. jsou olympijské kruhy, např. na olympijské vlajce, která byla poprvé na OH v Antverpách 1920. Na bílém podkladě je pět vzájemně propojených kruhů, značících přátelství mezi obyvateli všech kontinentů (modrý – Evropa, černý – Afrika, červený – Amerika, žlutý – Asie a zelený – Austrálie). Dalším o. s. je olympijské heslo – *Citius, altius, fortius* (Rychleji, výše, silněji).

olympijský dvanáctiboj, *sport. gymnastika* víceboj mužů, složený z povinné a volné sestavy v prostných, na koni našit, na hrazdě, bradlech, kruzích a v přeskoku.

olympijský dvoiboj, *vzpěračský* víceboj v trhu a nadhozu soupažním. Výkony (v kg) z obou disciplín se sčítají.

olympijský kongres, fórum → Mezinárodního olympijského výboru (MOV), → nár. olymp. výborů a mez. sport. federací olympijských sportů nebo uznaných MOV k řešení aktuálních otázek světového sportu. Na I. o. k. 1894 byl založen MOV a schváleno obnovení OH, poslední XII. o. k. se konal 1994 v Paříži ke 100. výročí vzniku MOV.

olympijský osmiboj, *sport. gymnastika* ženský víceboj složený z povinné a volné sestavy v prostných, na kladině, na bradlech o nestejně vyšší žerdi a v přeskoku.

olympijský rekord, nejlepší výkon dosažený na OH v disciplínách, kde se dá výkon exaktně změřit.

olympionik [-nyk], sportovec, účastník se olympijských her. Původně výraz o. označoval olympijského vítěze.

Olynthos, ant. řec. město na → Chalkidické, hlava spolku chalkidických měst; 349/348 př. n. l. zničen → Filipem II., který tak zahájil svůj nástup do Egeidy; místo už nebylo znovu obydleno. Archeologické vykopávky proto ukazují téměř dokonalý obraz města pozdněklasického období, s pravoúhlou sítí ulic a čtver-

olympijské hry, plakát soutěže v šermu (Paříž 1900)

covými bloky domů, i základní podoby řec. obytného domu.

óm (aum), v ind. náb. posvátná slabika (→ mantra) s magickou mocí; vyskytuje se už ve védském rituálu a → upanišadách.

Om', pravý přítok Irtyše v Novosibirské a Omské obl. Ruska (Záp. Sibiř); 1 091 km; zamrzá od listopadu do dubna.

Om mani padmé húm [sanskrt. „óm, klenote v lotosu, húm“], tibetská modlitební a magická formule; *húm* i *óm* jsou tzv. semenné mantry (→ mantra).

Om Šinrikjó (Učení Pravdy *AUM*), jap. náb. sekta, spojující prvky buddhismu a hinduismu, kt. zal. 1987 Šókó Asahara (vl. jm. *Chizuo Matsumoto*). Sekta je známa pro svou hierarchickou strukturu, přísný život v komunitách, tvrdé zacházení s vlastními členy a pronásledování kritiků, bohatství a vlastní zbrojní program. Rychlé rozšíření v Japonsku i v zahraničí. 1995 několik členů provedlo útok nervovým plynem v tokijském metru, při němž zahynulo 12 cestujících, stovky byly vážně zraněny.

Omaguové, indiánské etnikum na Rio Napo a stf. Amazonce, jaz. patří k Tupí. Živí se zeměděl., rybolovem, lovem; žili v pobřežních sídlech; umělecky pomalované bavlněné látky, keramika. O. byli zručnými staviteli kánoí a obávají pro svá válečná tažení na člunech; někdy byli pomocníky, jindy obětmi port. obchodníků s otroky; dnes již žádní O. nežijí.

Omaha [oumehó], největší m. státu Nebraska (USA) na záp. břehu Missourí, 345 000 obyv.; sídlo arcibisk., dvě univ. (zal. 1878 a 1908). Přístav a dopr. uzel, význ. obch. centrum, obchod s pšenicí a dobytkem, velkomlýny, mlékárny, jablka. Konzervářenský, hutní a další prům.

omanné látky, sušené rostlinné části nebo extrakty a také syntetické látky, které vedou ke stavům omamného opojení. Opakované požití může vést k těžkému poškození orgánů (jater, CNS) a k tělesnému i duševnímu úpadku; působí již ve velmi malých dávkách; nebezpečné jsou také proto, že bývají často nabízeny smíšené s jinými látkami. Omamné látky vedou k psychické, fyzické nebo kombinované závislosti. Při jejich užívání je možno rozlišit tři fáze: fázi experimentu, fázi periodického užívání a fázi vynucené závislosti. Při fyzické závislosti je látka vestavěna do látkové výměny tak, že organismus reaguje po náhlém odnětí silnými abstinenciálními příznaky. Těhotné ženy, které požívají omamné látky, mohou (např. po → LSD a → opiátech) porodit děti s vrozenými vadami. Symptomy zneužívání drog nejsou specifické: únava, ztráta chuti k jídlu, nevolnost, pokles váhy, sucho v ústech, zarudnutí očí, výrazně rozšířené nebo zúžené zornice. Nadejde na úspěšnou léčbu je při po-

Omán, státní vlajka a územní dislokace

kročilé závislosti pouze při hospitalizaci na specializovaném oddělení. Úspěch kolísá a u polytoxikomanií (zneužívání více drog) je nižší; i po úspěšném odejmutí drogy jsou možné pozdní následky. Výroba a rozšiřování omamných látek jsou téměř ve všech státech zákonně upraveny (zákon o omamných látkách). Známé omamné látky jsou opiáty (→ heroin, → opium, morfium), které se získávají z nezralých makovic. Nejvíce rozšířený je heroin, který se vstříkuje do žíly nebo šňupá. Z listů jihoamerického keře *Koka* se získává kokain („koks“). Většinou se šňupe, ale dá se i kouřit nebo vstříkovat do žil. Produkty konopí jsou marihuana („tráva“), získávaná z listů a květů indického konopí, nebo → hašiš, který je obsažen v konopné míze. Konopné produkty se zpravidla kouří, zřídka se míchají do jídla. Halucinoogeny jako → LSD („acid“) jsou vyráběny synteticky. → Meskalin, psylocybin a ololiuqui jsou rostlinné působky, které byly ale získány i uměle. Požívají se buď s kostkou cukru, nebo na savém papíru („trip“). Syntetické drogy, např. → amfetamin, jsou především synteticky vyráběné povzbuzující prostředky („speed“, „extasy“), vyrábějí se většinou jako léky, také např. protibolestivé nebo uklidňující prostředky nebo prášky na spaní či proti kašli (→ codein). Jsou známé i omamné látky k čichání zejména mezi dětmi. Páry tekavých rozpouštědel (éter, aceton, benzol) jsou inhalovány

(„glue-sniffing“), při delším užívání vedou k narušení jater a míchy. Stav omámení může být vyvolán i bufoteninem, látkou z kůže ropuchy. Muškátový oříšek užívaný ve vysokých dávkách může způsobit delirium nebo omámenost. V medicíně jsou různé omamné prostředky používány také k terapeutickým účelům, např. → morfin a kokain.

oman (*Inula*), rod rostlin z čeledi → hvězdicovitě. O. pravý (*Inula helenium*), vytrvalá bylina, která pochází ze střední Asie, pěstuje se např. v Německu. 1,5 m vysoký s velkými žlutými květenstvími, zvl. dříve užívaná jako léčivá rostlina, zvyšující chuť k jídlu a močopudná. Inulin, látka obsažená v droze, se nyní používá ke zkožení činnosti ledvin. **Omán** (űř. *Ománský sultanát*; do 1970 *Maskat a Omán*, arab. *Saltnat Umán*), stát v Přední As., na JV Arabského poloostrova, u Arabského moře. K O. patří i sev. část Musandamu na trase z Hormusu na ostr. Kuria-Muria před již. pobř. ■

Přírodní poměry
Paralelně s úzkou pobřežní rovinou

Omán základní údaje	
<i>Časové pásmo</i>	GMT + 4 hod.
<i>Rozloha</i>	212 457 km ² , ománská statistika uvádí 309 500 km ²
<i>Obyvatelstvo</i>	2 402 000 obyv. (2000); hustota zalidnění 11 obyv./km ²
<i>Hlavní město</i>	Maskat; asi 85 000 obyv., s předměstími 350 000
<i>Správní dělení</i>	8 regionů
<i>Členství</i>	OSN (1971), Arabská liga, OIC, NAM
<i>Měna</i>	ománský riál (OMR) = 1 000 baizas
<i>Úřední jazyk</i>	arabština

(Batina) při Ománském zálivu se rozprostírá zvrásněné pohoří Hadžar (též Ománské poh.) s výškou vrcholů přes 3 000 m n. m. Ve vnitrozemí se nachází rozsáhlá obl. vrstvené stupňoviny, kt. na Z přechází pomalu v písčnou poušť Rub-al-Chálí. Pobřežní krajinu Dhofar na J tvoří hornatina jihoarab. okrajového prahu. Klima ve vnitrozemí je trop., horké a suché, u pobřežních obl. je parno a dusno. Jen na horských svazích se srážkami až 500 mm ročně (zimní monzunové deště) rostou listnaté opadavé stromy a keře. Na větší části pouštní krajiny najdeme pouze trnité keře a chomáče trávy.

Obyvatelstvo
Kromě usedlého arab. obyv. (75%), kt. je organizováno v kmenech, žijí ve m. i Indové, Pákistánci, Iráčané, Afričani a Evropané jako prac. síly v zemi. Asi 5% Ománců jsou kočovníci. Dominujícím náb. je islám (většina Ibadité). Moderní, na brit. vzor orientované školství, je teprve v počátcích rozvoje (počet analfabetů dosahuje cca 65%); od 1986 univ. v Maskatu. ■

Státní zřízení
Nezávislý sultanát nemá ani ústavu, ani parlamentární systém. Neomezeným vládcem je sultán, kt. je současně nejvyšším představitelem státu a předs. vlády. R. 1981 bylo zří-

Omán, přístavní město Matra

